

Asia: VN/9727/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle vammaispalvelulain 2 §:n muuttamiseksi

Lausuntopyynnön kysymykset

1. Lausunnonantajan organisaatio

Hyvinvointialue

2. Auttaako elämänvaiheita koskeva säännös yhdessä säännöskohtaisten perusteluiden kanssa arvioimaan, milloin on kyse sellaisesta avun ja tuen tarpeesta, johon tulee vastata vammaispalvelulain mukaisin palveluin?

Kyllä osittain

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

Esityksessä ehdotetaan täydennettäväksi vammaispalvelulain soveltamisalapykälää siten, että siihen lisätään uusi elämänvaiheita koskeva säännös. Muutoksen tarkoituksena on auttaa erottamaan eri elämänvaiheisiin tavanomaisesti kuuluva avun ja tuen tarve sellaisesta vamman tai sairauden aiheuttamasta välttämättömästä avun ja tuen tarpeesta, johon tulee vastata vammaispalvelulain mukaisilla palveluilla.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue toteaa säännökseen lisätyn luettelon elämänvaiheista täsmentävän mitä elämänvaiheilla tässä laissa tarkoitetaan. Lisäksi nähdään tarkoituksenmukaisena erottaa lapsuuden ja nuoruuden elämänvaiheet toisistaan, koska esimerkiksi pienen lapsen tavanomaiseen elämään liittyvät tarpeet poikkeavat itsenäistymiseen tukea tarvitsevan nuoren tarpeista. Hyvinvointialueella nähdään tarpeellisenä, että hallituksen esityksen perusteluista täydennetään tavanomaisen elämän ja välttämättömyyden käsitteiden kuvauksilla, jotta asiakasprosessissa tehtävä arviointityö helpottuisi nykyisestä. Lisäksi nähdään erityisen tärkeänä täsmentää lain perusteluissa konkretisoiden ikääntymisen tuomaa hoivaa ja tuen tarvetta, että minkä tyyppiset sairaudet ja niiden aiheuttamat tuen tarpeet tulkitaan sellaisiksi, jotka lähtökohtaisesti ajatellaan kuuluvan ikääntymiseen. Tällä hetkellä ikääntyneet asiakkaat ovat alkaneet hakea aikaisempaa enemmän vammaispalveluita, esimerkiksi henkilökohtaista apua ja kuljetuspalveluita, lain muutoksen jälkeen. Tämän vuoksi hyvinvointialue näkee tärkeänä, että

perusteluteksteissä täsmennetään ja konkretisoidaan lain soveltamista siten, että laki pysyy erityislakina.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue kannattaa, että lain tasolle kirjataan periaatteet, joita lain soveltamiskäytännössä on jo pitkään noudatettu. Lisäksi nähdään tärkeänä, että vammaispalvelulain soveltamisalan ulkopuolelle ei ole rajattu mitään ihmis- tai vammaisryhmää. Lähtökohtana tulee olla henkilön suhde ympäröivään yhteiskuntaan, ei diagnoosipohjainen määrittely. Edelleen jokaiselle vammaispalveluita hakevalle henkilölle on tehtävä yksilöllinen arvio siitä, voidaanko hänen tarpeisiinsa vastata ensisijaisen lainsäädännön mukaisilla palveluilla vai tarvitaanko vammaispalvelulain mukaisia palveluita.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue näkee kannatettavana, että pykälän kirjoitustapa ja sen momenttien järjestys ohjaa jatkossa paremmin asiakasprosessin vaiheita arvioitaessa, onko vammaisella henkilöllä oikeus saada palveluita vammaispalvelulain perusteella.

Hyvinvointialue katsoo, että elämänvaiheajattelun sisällyttäminen lakiin voi selkeyttää arviointikäytäntöjä, mutta se ei saa johtaa toisaalta siihen, että yksilön todellinen palveluntarve jää huomiotta. Vammaispalvelujen järjestämisen perustana tulee aina olla yksilöllinen arvio, joka perustuu henkilön toimintakykyyn ja tarpeisiin, ei pelkästään hänen ikäänsä tai oletettuun elämänvaiheeseen liittyviin normatiivisiin odotuksiin.

3. Turvaako esitys vammaispalveluita aiemmin saaneiden vammaisten henkilöiden oikeuden saada vammaispalveluita myös ikääntyessä?

Kyllä

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

Elämänvaiheita koskeva säännös ei aseta ikärajaa vammaispalveluiden saamiselle. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue näkee välttämättömänä, että myös eläkeiässä olevat vammaiset henkilöt saavat palveluita vammaispalvelulain perusteella silloin, kun tarve johtuu vamman aiheuttamasta toimintarajoitteesta eikä kyseessä ole sellainen tarve, joka on tyypillistä muillekin samanikäisille henkilöille. Erityisen tärkeänä hyvinvointialue näkee elämänvaiheita koskevaan momenttiin lisätyn velvoitteen huolehtia palveluiden jatkuvuudesta niissä tilanteissa, joissa vammaisen henkilö on tarvinnut vammaispalveluita jo edeltävissä elämänvaiheissa. Myös iäkkäiden asiakkaiden kohdalla ratkaisut tulee aina tehdä perustuen yksilölliseen palvelutarpeen arviointiin ja asiakassuunnitelmaan.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue näkee tarkoituksenmukaisena, että vammaispalvelulain perusteella vastataan vain sellaisiin pitkäaikaisesta vammasta tai sairaudesta johtuvan toimintarajoitteen aiheuttamaan avun ja tuen tarpeeseen, joka poikkeaa yleensä vanhuuteen

liittyvästä avun ja tuen tarpeesta. Lisäksi edellytyksenä on, että muussa laissa tarkoitetut palvelut eivät ole henkilön yksilöllisen palvelutarpeen ja edun kannalta sopivia ja riittäviä.

Hyvinvointialue näkee tärkeäksi, että ikääntyneille vammaisille on käytettävissä myös ikääntyneiden ensisijaiset palvelut, esimerkiksi ikäihmisten päivätoimintapalvelu, siten, että esteettömyys ja yhdenvertaisuuslain mukaiset kohtuulliset mukautukset tulevat huomioiduksi lain edellyttämällä tavalla.

Hyvinvointialue korostaa, että vammaispalveluiden tulee säilyä jatkuvina myös ikääntyessä silloin, kun tuen tarve perustuu vammaan tai sairauteen. Tämä on olennaista yksilön oikeuksien toteutumisen kannalta. On tärkeää, että lakiin kirjataan selkeä velvoite palvelujen jatkuvuudesta, jotta vältetään epäyhtenäiset käytännöt eri alueilla.

4. Täydentääkö elämänvaiheita koskeva säännösehdotus jo hyväksyttyä soveltamisalakokonaisuutta riittävästi sen turvaamiseksi, että vammaispalvelulaki säilyy erityislakina?

Kyllä osittain

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue toteaa, että soveltamisalasäännökseen nyt esitettävä muutos vaikuttaisi osaltaan siihen, että vammaispalvelulaki säilyy vammaisille henkilöille tarkoitettuna erityislakina, joka turvaa vammaisten henkilöiden mahdollisuuden saada itsenäisen elämän ja osallisuuden toteutumisen edellyttämät palvelut. Soveltamispäätöksen momenttien järjestyksen muuttaminen selkeyden vuoksi nähdään tarkoituksenmukaiseksi. Elämänvaiheita koskeva säännös auttaa arvioimaan, onko kyseessä sellainen vammaisen henkilön toimintarajoitteesta johtuva avun ja tuen tarve, johon tulisi vastata

vammaispalvelulain mukaisilla palveluilla. Silloin, kun kyseessä on elämänvaiheeseen tavanomaisesti liittyvä tarve, siihen tulee vastata yleislain mukaisilla usein määrärahasidonnaisilla palveluilla. Perusteluissa on hyvä tarkentaa erityisesti ikääntyvän väestön osalta sitä, että vammaispalvelulaki on erityislaki.

Hyvinvointialue painottaa, että elämänvaiheisiin perustuva tarkastelu ei saa johtaa eriarvoiseen kohteluun. Yhdenvertaisuuden toteutuminen kaikissa ikäryhmissä on varmistettava.

Vammaispalvelulakia sovellettaessa on tehtävä selvä ero iän ja vammaisuuden välillä, erityisesti silloin, kun toimintarajoite johtuu sairaudesta tai tapaturmasta, eikä ole osa luonnollista ikääntymistä.

5. Mitä muuta haluat sanoa esityksestä?

Mikäli tarkennuksia ei tehtäisi, lain soveltamis- ja oikeuskäytännön kehittymisen suunta ja siten vaikutukset vammaisten henkilöiden oikeuksiin, kustannuksiin ja lain säilymiseen erityislakina olisivat nähdäksemme vaikeammin ennakoitavissa. Kustannusvaikutukset ovat alimitoitettu koko sosiaalihuollon näkökulmasta (perus- ja erityispalvelut) eikä mahdollisia asiakasmäärien kasvuja ole huomioitu/voitu arvioida luotettavasti.

Palveluiden riittävyys ja resurssit

Hyvinvointialueen näkemyksen mukaan palvelujen järjestämisen resurssit on turvattava siten, että myös erityislain mukaisiin palveluihin on tosiasiallinen pääsy. Erityislain piirissä olevien palveluiden siirtäminen määrärahasidonnaisten yleispalveluiden piiriin kustannussyistä vaarantaa asiakkaan oikeusturvan sekä yhdenvertaisuuden.

Kehittämistarpeet arviointivälineissä

Hyvinvointialue esittää, että valtakunnallisesti tulisi kehittää yhtenäinen arviointiväline lapsille ja nuorille, vastaava kuin RAI iäkkäiden kohdalla. Tämä tukisi objektiivista arviointia ja yhdenvertaista päätöksentekoa koko maassa, erityisesti lapsuuden ja nuoruuden elämänvaiheissa, joissa arviointikriteerit voivat vaihdella merkittävästi alueittain.

Pimper-Koivisto Leena
Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue - Sosiaalijohtaja, sosiaalityön
tehtäväala